

sur donec à Sancta Sede recognita super iisdem propositionibus iudicium proferant.

Franciscus Ricardus S. Rom. & Univerf. Inquis. Not.

Loco ✕ Sigilli.

Pramissum Decretum fuit publicatum 4 Martii 1679.

3. PROPOSITIONES DUÆ DE PECCATO Philosophico ab Alex. VIII. damnatae.

Feria v. die 21 Augusti 1690.

In Congr. Gener. S. Rom. & Univ. Inquis. habita in Palatio Apost. Montis Quirinatis coram SS. D. N. Alexandro Divina Providentia Papa VIII. &c.

Sanctissimus D. N. Alexander Papa VIII. non sine magno animi sui more adivit duas Theses, seu Propositiones, unam demò, & in majorem Fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere; & cum sui Pastoralis Officii munus sit Oves sibi creditas à noxiis pascuis avertere, & ad salutaria examina dirigere, dictarum Thesium, five Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalit. Inquisitoribus sedulo commissis, qui pluries, re maturè discussa, infra scriptis Thesium, seu Propositionibus super unaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suae sigillatim exposuerunt.

1. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: formalis verò in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ moralis.

2. Peccatum philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò, & mortale est transgressio libera Divinæ legis. Philosophicum, quantumvis grave in illo, qui vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna poena dignum.

Quibus peractis, Sanctissimus, omnibus plene, & maturè consideratis, primam Thesem, seu Propositionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse sicuti damnat, & prohibet sub Censuris, & penis contra Hæreticos, & eorum fautores in iure expressis. Secundam Thesem, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, ita ut, quicumque illam docuerit, defendiderit, ediderit, aut de ea etiam disputaverit publicè, seu privatim tractaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (preterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper districte in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Iudicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, Dignitatis, ac Status, etiam

speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictam Thesem, seu Propositionem, ad proximum deducant.

Loco ✕ Sigilli.

Alexander Sponus S. Rom. & Univerf. Inquis. Not.

Pramissum Decretum fuit publicatum 24 Augusti 1690.

4. PROPOSITIONES 31 AB ALEX. VIII. damnatae.

Feria v. die 7 Decem. 1690.

In Congr. Gener. S. R. & Univ. Inquis. habita in Palatio Apostol. Montis Quirinatis coram SS. D. N. Alexandro Divina Providentia Papa VIII. &c.

Sanctissimus D. N. Alexander Divina Providentia Papa VIII. prædictus: Pro Pastoralis cura Ovium à Christo Domino, sibi commissa de earum salute sollicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimium perniciosa in pravæ doctrinæ exhibitæ vitæ, unius supra triginta Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, ac Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus commissis, qui tantum negotium diligenter aggressi, eique sedulo, ac pluries incumbentes super unaqueque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suae sigillatim dedulerunt.

1. In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causâ sua peccato originali, & libertate Adami peccantis.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsâ, non excusat à peccato formali.

3. Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis Electis, sed pro omnibus, & solis Fidelibus.

5. Pagani, Judæi, Hæretici, alique hujus generis nullum omnino accipiunt à Jesu-Christo influxum, adeoque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficienti.

6. Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quam perniciosa est, sic ut proinde merito possimus petere, à gratia sufficienti Libera nos Domine.

7. Omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, Caritas Patris est, si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

8. Necessè est infidelem in omni opere peccare.

9. Re vera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo ad Deum offensum respectu.

10. Intentio, qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut celestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

11. Omne, quod non est ex Fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

Quan-

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides, & etiam si videantur credere, non est Fides Divina, sed humana.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non est supernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit, non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio natura rei id ipsum quodammodo dicente.

17. Per illam proximum mox absolvendi, ordo penitentia est inversus.

18. Consuetudo moderna quæ administrationem Sacramenti Penitentia, etiam si emul pluri-morum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

19. Homo debet agere tota vita penitentiam pro peccato originali.

20. Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque, vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

21. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui elemosinis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua penitentia, seu satisfactione ob questum, seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam præterdunt, antequam condignam de delictis suis penitentiam egerint.

23. Similiter arceudi sunt à Sacra Communionem, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnium mixtionis exers.

24. Oblatio in Templo, quæ fiebat à B. M. V. in die Purificationis suæ per duos pullos Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, & quod filius, qui offerrebat, etiam macula Matris maculatus esset, secundum verba legis.

25. Dei Patris fedentis Simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.

26. Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana est.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hæc forma collatus: In nomine Patris, &c. prætermisissis illis: Ego te baptizo.

28. Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit: Non intendo facere, quod facit Ecclesia.

29. Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium OEcumenicum auctoritate, atque in fidei questionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolute potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani VIII: In eminenti, est subreptitia.

Quibus maturè consideratis idem Sanctissimus statuit, & decrevit 31. prædictas Propositiones tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, injurias, Hæresis proximas, Hæresim sapientes, erroneas, Schismaticas, & Hæreticas respectivè, esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defendiderit, ediderit, aut de eis etiam disputaverit publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (preterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districte in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Iudicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, Dignitatis, & Status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad proximum deducant.

Non intendit tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias Propositiones in majori numero ultra prædictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas approbare.

Alexander Sponus S. Roman. & Univerf. Inquis. Not.

Loco ✕ Sigilli.

Pramissum Decretum fuit publicatum 20. Decembris 1690.

PARS PRIMA.

DE REGULA ACTUUM HUMANORUM.

CAPUT PRIMUM.

DE CONSCIENTIA, REGULA INTERNA ACTUUM HUMANORUM.

5. **C**onscientia est dictamen, seu iudicium rationis, quo quis judicat aliquid hic, & nunc esse licitum, vel illicitum, ac proinde hic, & nunc agendum, vel omitendum, ex præcepto, vel consilio.

A synderesi differt, quia synderesi judicat de principis moralibus universalibus; conscientia verò de conclusionibus particularibus ex illis deductis.

Intellectus enim noster præcticas actiones nostras

in genere moris dirigit per hunc, & similes syllogismos, v. gr. *Tempore Quadragesime, qui est talibus circumstantiis, ut habeat necessitatem carnis, non teneat abstinerere à carnis; sed hodie, quo est tempus Quadragesime, Ego sum sub talibus circumstantiis, puta indispositionibus, &c. ut habeam necessitatem carnis; ergo non teneo hodie abstinerere à carnis; in quo, & simili syllogismo majorem universalem format synderesis, seu ethica, minorem verò particularem, & conclusionem efformat conscientia, seu prudentia: in qua minori efformanda, nempe quod hic, & nunc habeam necessitatem carnis, diversa, imò major difficultas habetur, ita ut sæpe viri doctissimi, qui faciliter judicant de majori, nesciant se determinare ad minorem, quia pendet ex variis considerationibus, & circumstantiis particularibus, quæ haud ita faciliter discernuntur ab omnibus.*

6. Ex quo fit, quod quamvis in universali judices esse in quadragesima jejunandum, si tamen in particulari judices hic, & nunc, & sub talibus circumstantiis non esse à te jejunandum, non jejunando non peccas, quia licet agas contra prius judicium, non agis contra posterius, in quo propriè conscientia consistit.

7. Conscientia igitur est intrinseca, & proxima regula juxta quam suas actiones homo dirigere tenetur, à qua proximè derivatur in actum moralitas, bonitas nempe, aut malitia; lex verò externa est regula remota, in quantum est radix, undè oritur bonitas, aut malitia objecti: quia tamen non transfundit in actum bonitatem, aut malitiam, nisi ut est in conscientia, & ab ea proponitur voluntati, idèò conscientia est regula proxima, cui, si actus conformentur, sunt boni, si disformentur, mali.

Hinc non raro contingit, ut actus sit bonus, & objectum in se malum; & è converso; undè si quis ex invincibili ignorantia judicet licitum esse furtum ad faciendam elemosinam pauperi graviter indigenti, furando non peccaret, quamvis ejus objectum sit in se malum; quia actus non specificatur ab objecto, ut est in se, sed ut à conscientia dictamine voluntati proponitur.

Conscientia dividitur in Rectam, Erroneam, Dubiam, Probabilem, & Scrupulosam.

CONSCIENTIA RECTA,

8. **S**EU certa est, quæ judicat objectum esse honestum, vel turpe, præceptum, vel prohibendum, sicut revera est, absque formidine de opposito; ut cum judicas ex nulla causa licitum esse mendacium.

CONSCIENTIA ERRONEA

9. **E**ST, quæ ex principio certè falso falsam conclusionem deducit, seu, quæ dicitur aliquid esse faciendum, vel non faciendum, quod revera non est tale absque motivo probabili: ut cum quis judicat licitum esse mentiri ad reparandum damnum alterius, & inde concludit hic, & nunc sibi licere mentiri ad reparandum damnum sui filii.

10. Conscientia erronea ex ignorantia invincibili obligat ad actum dictatum, non oblitante, quod objectum sit revera malum: unde excusatur à peccato, imò peccas, si ei non conformeris; quia ex num. 7. Conscientia est regula proxima, secundum quam actus nostri regulari debent, eique conformari, ut sint boni; unde quod est contra conscientiam, peccatum est; juxta illud Apostoli ad Rom. 14. *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Hinc conscientia erronea dicitur recta, non simpliciter, sed secundum quid, nempe in ordine ad nos.

11. Qui peccat ex conscientia erronea; peccat peccato ejusdem speciei, & qualitatis, quam intellectus judicat: quia objectum specificat actum prout hic, & nunc ab intellectu proponitur. Unde, qui habet rem cum libera, putans eam conjugatam, adulterium committit.

12. Et licet sufficit in confessione dicere: *adulterium commisi*, absque eo quod exprimat id fuisse ex errore, consultus est, si aperiat.

13. Conscientia erronea ex ignorantia vincibili non obligat voluntatem, nec ad operandum, nec ad non operandum, sed ad errorem deponendum: ita ut si vive juxta eam, sive contra eam agas, peccas; gravius tamen, si contra; quia quando aut consensum tibi occurrit expressa dubietas, aut prudens suspicio erroris, cum possis liberè vincere errorem, illumque deponere, vel attentius rem considerando, vel consilium quaerendo à viro putato docto (ut supponitur) si non deponas, te exponis periculo peccandi; & indè peccas, tam si juxta, quam si contra conscientiam agas. De ignorantia fati dictum est in num. 2. à num. 375.

14. Diligentia ad ignorantiam vincendam, & ad nostras obligationes investigandas non debet esse omnis possibilis, quia fit totam Civitatem quis circuire deberet, quod est valdè durum humanæ conditioni, sed faciendæ est more humano, & remittendæ judicio prudenti hic, & nunc, & juxta qualitatem materię: major enim diligentia est adhibenda in iis, quæ sunt juris naturalis, quam positivi: major, ubi adest damnum tertii, quam ubi non adest; major, dum de vita, quam dum de bonis agitur. Et universaliter ad illam diligentiam tenemur, quæ sufficit ad formandum judicium probabile de re, quam inquirimus, juxta dicendæ de conscientia probabili à num. 60.

15. Hinc, si dubitas, an hodie fit jejunandum, non teneris adire Episcopum, aut Parochum; sed sufficit, si interroges Concionatorem, aut virum probum, qui prudenter existimetur, quod sciat. Si dubitas, an hoc sit peccatum, requiritur, quod interroges virum doctum in moralibus versatum. Si dubium sit in fide, requiritur, quod consulas virum doctiorem, & in Theologia peritum, aut Parochum.

16. Quod si hic, & nunc reperiaris sub talibus circumstantiis, ut imminet executio, aut omisio operis, quam conscientia dicit, & tu non possis conscientiam deponere, in quantum non adest quem consulas, tunc ignorantia redditur invincibilis, quoniam hic

hic, & nunc eam superare non vales. Unde talem conscientiam sequi teneris, & non peccas, quia est conscientia invincibiliter erronea. Et ex D. Aug. 3. de Lib. arbit. cap. 19. *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quaerere quod ignoras.* Vide num. 10. & 33.

CONSCIENTIA DUBIA,

17. **S**EU dubium, est suspensio intellectus circa utramque partem contradictionis: & tunc habetur, quando intellectus pendet in æquilibrio; in neutram partem potius inclinans, saltim notabiliter, etiam si aliquater leviter conjecturet sine probabili ratione de altera eorum.

18. Ab opinione differt, quia dubitans ad neutram partem se determinat, sed anceps manet, & suspensus, opinans verò determinatè uni parti assentitur.

19. Dubium est duplex, negativum scilicet, & positivum. Negativum est suspensio intellectus ex defectu motivi, & rationis circa utramque partem contradictionis. Sic rusticus dubitat an hodie debeat jejuna- re, ex sola ignorantia, quæ nescit an sit, vel non sit præceptum. Positivum est, cum intellectus, consideratis rationibus, & motivis, sive levibus, sive probabilibus pro utraque parte contradictionis, manet in æquilibrio, & suspensus ad neutram partem se determinans.

20. Ex quo tria colliges. Primò, quod si rationes leves sint pro utraque parte contradictionis, dubium est positivum; quia ex motivis positivis. Imò rationes leves fortius causant dubium, quam probabiles. Si verò ratio levis sit pro una solum parte, dubium est negativum, & ratio est contemnenda pro ea parte, pro qua stat, quia dubium debet esse prudens.

21. Secundò, quod dubium ab opinione differt, non quia opinio habet rationes probabiles pro utraque parte, sed quia est judicium, & assensus determinatus ad alteram partem, licet cum formidine de opposito: dubium verò dicit suspensionem assensus, & judicii determinati ad alteram partem; nam sæpe, licet sint rationes probabiles pro utraque parte, intellectus inexpertus nescit prudenter se determinare ad alteram partem, sed manet dubius, & suspensus, hinc stat dubium cum motivis probabilibus pro utraque parte, quæ in intellectu experti, & prudentis sufficerent ad formandum judicium determinatum opinativum, seu probabile.

22. Tertio, quod ad dubium tria requirantur, 1. Suspensio judicii in utramque partem. 2. Cogitatio de utraque parte contradictionis. 3. Quod suspensio sit ex defectu motivi actu determinantis ad alteram partem. Hinc, si quis non cogitet de utraque parte contradictionis, tunc non erit dubium, sed distra- ctio, aut oblivio, de qua non curamus.

23. Item dubium est duplex, juris, & facti. Dubium juris est dubium de lege, seu obligatione, ut cum dubitas, an hodie urgeat præceptum audiendi Sacrum, vel non. Dubium facti est, cum dubitas, an aliquod opus sit factum, vel omisum, ut cum du-

bitas, an confessus sis peccatum, quod commisisti, vel non. An horas recitaveris, vel non.

24. Denique dubium, aliud est speculativum, aliud practicum: speculativum est, quando dubitas de malitia, aut bonitate objecti, seu actus in genere; ut cum dubitas an hodie sit præceptum audiendi Sacrum. An res, quam possides, sit tua, &c. practicum est, quando dubitas de malitia, aut bonitate actionis hic, & nunc exerceendæ: ut cum dubitas, an hodie excuseris ab auditione Sacri. An hic, & nunc teneris rem restituere.

25. Qui operatur cum conscientia speculativè dubia, non peccat, si practicè judicet, opus illud esse hic, & nunc sibi licitum, quia conscientia practica est regula proxima. Vide num. 5.

26. Qui verò operatur cum conscientia practicè dubia, peccat peccato ejusdem qualitatis, & speciei cum eo, de quo dubitat; quia se exponit periculo peccandi eo peccato, cum non habeat judicium determinatum de honestate sui actus. Vide num. 11.

27. Hic debet suam actionem suspendere, donec re mature, seu humanè more examinata, dubium prudenter deponat; formando judicium determinatum de honestate actionis. Vide num. 77. 14. & 15.

28. Dubium autem deponi debet prudenter, & rationabiliter, & non sufficit, si leviter ex solo voluntatis imperio; unde motivum esse debet rationale, & prudens, sufficiens ad formandum judicium prudens.

29. Hic valdè juvat attendere ad regulas juris communis, præsertim ad duas: *In dubiis tutior pars est eligenda: In dubiis melior est conditio possidentis.* Quæ regulæ non sunt oppositæ, nam si superveniat dubium, an res, quam bona fide possides, sit alterius, tunc, si facta diligentia, non certè tibi confect esse alterius, sed adhuc maneat dubius, tutius est, ut teneas partem, quæ possessioni favet, juxta aliam regulam: *Tene certum, & omite incertum.* Et in dubiis benigniorem partem sequi non est minus justius, quam tutius.

30. Si, facta diligentia, invenias motivum, quod dignoscas alteram partem esse verè probabilem, tunc potes illam eligere juxta dicendæ de conscientia probabili; quia tunc conscientia dubia transit in probabilem.

31. Si, facta diligentia, adhuc maneat dubius, tunc debes operationem suspendere, usquequò ulteriori diligentia adhibita, rationabiliter dubium deponas.

32. Quod si necessariò operari debeas, tunc debes eligere partem tutiorem, nempe, id in quo non est periculum peccandi; aut id, quod est minus malum, nam ex cap. *Duo mali, &c. Nervi, dist. 13. ex duobus malis minus est eligendum.* De quo fufius infra. Tunc inquam non eligis illud, ut malum, sed ut bonum; quia hic, & nunc in tali casu nihil facere potes, quod melius sit. Denique, si utrumque apparet æquale, tunc potes eligere quod vis, quia tunc

ignorantia est invincibilis. Quod est verum, etiam si in tales angustias constitutus reperiaris ex tua præterita negligentia culpabilis; tunc namque sufficit, quod de præterita negligentia doleas.

33. Exemplum. Si die festo, tu assidens infirmo periclitanti, dubites, aut ex conscientia erronea putes esse æquale peccatum deferere infirmum; & omittere Sacrum; & diligentiam adhibere non valeas, quatenus peritum promptum non habeas, quem consulas; tunc potes te sine peccato, quam partem MAVIS eligere; quia in tali casu ignorantia est invincibilis, operatio imminet, & non valet utrumque præceptum exequi Charitatis, & Religionis.

34. Cæterum regula num. 29. relatæ sunt ferè sufficientes ad rationabiliter deponendum dubium, quando propria materia motiva non suppetunt: unde breviter expenduntur.

In dubiis tutior pars est eligenda.

35. Hæc regula non semper habet vim præcepti, sed sæpè vim consilii.

36. Tenemur ex præcepto, partem tutiorem eligere in dubiis, sive facti, sive juris, quoad valorem Sacramentorum. Item quando aliter immineret proximo periculum gravis damni, seu quando non licet sequi opinionem probabilem, relicta tutiori, *ut infr.*

37. In aliis verò materiis non est cum tanto rigore discurrendum: non tenemur, inquam, eligere partem tutiorem, nisi lex aliqua præcipiat, ut pars tutior eligatur: quod maxime est verum, si ex parte tutiori grave aliquod incommodum sequeretur. Ratio est, quia in aliis materiis non habetur periculum, quod in prioribus casibus, quale est periculum invaliditatis Sacramenti, aut damni gravis proximi.

38. Exemplum: Si dubium sit, an infans fuerit baptizatus. An sub legitima forma, & intentione; debet iterum sub conditione baptizari. Sic Medicus tenetur tutius medicamentum eligere, si possibilitas adest.

39. In dubio, an sis illegitimus, aut irregularis, non teneris sequi partem rigidiorem, & tutiorem, quod sis talis; quia melior est conditio possidentis; & in dubiis favendum est Reo; nam Reo sufficit obligationem negare, quam Actor tenetur probare. Quo non obstante *ex cap. Ad audiendum, & cap. Significasti* determinatur, quod in dubio homicidii censeri debeat quis irregularis, & quod teneatur se abstinere à ministerio Altaris, ubi lex potius attendit ad reverentiam Altaris, quam ad commodum privatæ personæ. Eum tamen non jubet beneficiis Ecclesiasticis spoliari; quia non valet ob solum dubium, tam notabile detrimentum inferre.

In dubiis melior est conditio possidentis.

40. Quæ regula universaliter locum habet, nec dum in materia iustitiæ, verum etiam in materiis aliarum virtutum, voti, legis, &c. quia universaliter jus actuale certum unius, quod in actuali possessore

supponitur, non debet vinci per jus dubium alterius. Hinc qui bona fide possedit equum, non tenetur eum restituere per dubium superveniens, quod sit Petri.

41. Item locum habet nec dum de possessione rei, aut juris, seu legis, sed etiam libertatis; ita ut si facta diligentia, adhuc dubium perseveret, licitum est dubitanti suæ libertati favere, & partem quam vult sequi, ut à num. 29. quia libertas est maximum bonum naturale à Deo collatum homini, qua voluntas dicitur potentiarum animæ Regina, & de qua Poeta cecidit: *Non bene pro toto libertas venditur auro*: unde nemo est spoliandus libertate ob obligationem dubiam.

42. Libertas autem cedit legi, ita ut si possessio ster pro lege, spoliatur homo possessione suæ libertatis; quia nostra libertas non est à lege soluta, sed subdita Deo, & inde potestati, juxta illud Pauli ad Rom. 13. *Omnia anima potestatibus submissioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo, &c. itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.*

43. Exemplum: In dubio, an lex adsit, aut præceptum, manet in possessione libertatis; quia nemo spoliari potest jure, quod certo possidet per obligationem dubiam, aut impedimentum dubium.

44. Hinc eum, qui dubius de media nocte comedit, & qui manè incipit dubitare, an comederit, aut biberit post medianam noctem, posse manè communicare; docent Diana, Bardi, Verricelli, & alii Doctores gravissimi. Et similiter eum, qui nocte Jovis dubitat, an sit media nox, posse carnibus vesci. *Vide ver. Jejunium.*

45. In qua tamen re ego puto, ut sic dubitans ob Sacramenti reverentiam, manè à communione se abstineat, nisi adsit necessitas, aut urgens causa communicandi.

46. Certus de lege, dubius tamen, an casus particularis sit sub ea comprehensus, non ligatur lege, sed stat in possessione libertatis; quia pro tali casu in particulari non constat de lege. Unde, si es certus de præcepto, quod hodie fit dies festi, & tenearis ab operibus servilibus abstinere, dubites tamen, an pinguere, aut typos componere sit opus servile, non obligaris ab illo abstinere. Semper tamen recurrit dicta de diligentia præmittenda *ex num. 13. ad 16.*

47. E contra. Si constat de lege; sed dubites, an ei satisfeceris, satisfacere teneris, quia possessio stat pro lege, cui quidem cedit libertas. Hinc dubitans, an horas persolverit, tenetur illas persolvere.

48. Dubius de legis juxta obedire tenetur, quia superior est in possessione juris præcipiendi, quo spoliari non potest per purum dubium subditi.

49. Certus de lege, dubius, an sit acceptata, aut postea abrogata, lege ligatur; quia possessio stat pro lege; quæ est prior dubio. Quamplures autem tenent, dubium, an lex sit acceptata, non ligari legem; quia cum lex saltem civilis sine acceptatione sit invalida, dubium, an lex sit acceptata, par est ad dubium,

bium, an lex adsit, de quo num. 199. unde possessio nem stare dicunt pro libertate.

CONSCIENTIA PROBABILIS

50. **E**ST judicium gravi ratione, vel auctoritate munium.

51. Dicitur probabilis extrinsecè per auctoritatem; extrinsecè per rationes ab auctoritate distinctas.

52. Differt à conscientia dubia, quia in dubio motiva relinquunt intellectum suspensum, in opinione pro se sufficienti ad determinandum intellectum prudenter ad alteram partem. Quæ differentia non semper provenit ex parte motivorum, sed etiam sæpè ex parte solius intellectus virtutum motivorum penetrare nescientis.

53. Item opinio alia est verè probabilis, quæ scilicet gravi nititur fundamento. Alia est tenuiter probabilis, quæ scilicet est leviter, aut dubiè probabilis, in quantum levi nititur fundamento; unde improprie dicitur probabilis, non verè; quia cum sit levi munita fundamento, non est sufficiens ad fervendum iudicium prudens, quod secundum eam licet hic, & nunc operari. Talis 1. est opinio, quam unus, vel alter docet, & non habet rationem intrinsecam; vel si habet, non est firma, sed levis. 2. Si unus, vel alter eam docet, quamplures autem Doctores classici eam parum tutam, aut non audiendam asserant. 3. Si per transitum unus, vel alter eam asserat, sine sufficienti examine, præsertim, si alius, qui ex professo de ea agit, firma ratione oppositum teneat. In his namque, & similibus casibus, cum talis opinio sit leviter probabilis, & ad summum dubia probabilitatis, non licet ei prudenter adherere, sed eligenda est pars tutior, juxta regulam dubii. *Vide Prop. 3. ab Innoc. XI. damp. p. 3.*

54. Unus autem Auctor potest facere opinionem verè probabilem, si plures classici Doctores pro ea citet, & sit fidus in citando: hæc ratio, qui libros non habet, rectè agit, dum acquiescit consilio alicujus viri docti in Morali perito, assentientem talem opinionem esse probabilem.

55. Item potest contingere casus, ut opinio unus Doctores sit verè probabilis, etiam si quamplures Doctores contrarium teneant; si Auctor ille non sit novitatis amicus; sed veritati studeat, & valdè peritus, quod ex aliis ejusdem doctrinis colligi potest, & si rationes ita firmas asserat, quæ faciliter aliorum rationes infringant; ratio enim est anima legis.

56. Demùm idem est, si Auctor ille suam assertionem firmiter ex principiis communibus deducat.

57. Hinc nonnullas Propositiones damnatas videmus, quæ antea ut firmæ à quam plurimis vulgaris Doctoribus docebantur.

58. Præsertim autem qualitativis, & adminiculis seclusis, non sufficit unus Auctor modernus ad constituendam opinionem probabilem. *Vide Prop. 27. ab Alex. VII. damp. pag. 2.*

QUÆSTIO

59. Celebris est: *An liceat sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam in concursu opinionis probabilioris, seu tutioris?*

Asertio 1. Quando agitur de sola honestate actionis, an licita sit, vel non, licitum est sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, seu tutiori.

Hæc Sententia non est moderna, ut dicunt contrarii, maxime Fagnanus in *lib. 1. Decret. C. Ne iniuriarum, &c. & Gonzalez*, sed satis antiqua, quam innumeri Doctores, tam recentes, quam antiqui docent, quos referunt, & sequuntur Verricelli *tract. 2. quæst. 10. Tambur. tom. 1. lib. 1. cap. 3. §. 4. num. 2. 2. Maltrius disp. 1. quæst. 4. Cardenas disp. 4. cap. 1. Gobat tom. 1. tract. 1. num. 100. & tom. 2. In quinario tract. 1. Mendo in Epith. in discursu circa opinionem probab.*

60. Ratio principalis est: Primò, quia qui operatur juxta opinionem minus probabilem, & minus tutam, non temere, sed prudenter operatur, quoniam non ex levi, sed ex gravi fundamento movetur, opinio enim minus probabilis, & minus tuta est gravi fundamento munita, est namque sermo de opinione minus probabili, quæ est verè probabilis, & tuta, & cum liceat prudenter operari, licitum est sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, quæ sit verè probabilis, probabiliori, & tutiori relicta, quando agitur de sola honestate actionis.

61. Secundò, quia Sententia, quæ universaliter in omni materia negat, non parum angit conscientias scrupulis. 1. Quia multiplicat obligationes, & præcepta, dum universaliter obligat ad eligendas opiniones probabiliores, & tutiores. 2. Quia frequenter difficile est, præsertim timoratis, opiniones statim ponderare, & inde probabiliores eligere: nam etiam quoad hoc non vulgare est dissidium inter Auctores peritissimos, qui sibi contradicunt; quilibet enim probabiliorem suam putat opinionem, id negantibus aliis, quod maxime liquet inter Doctores celebres duarum insignium Scholarum Thomisticæ, & Scoticæ. Jugum autem Christi est suave, & onus leve.

Confirmatur: leges divinæ positivæ sunt interpretandæ benignè. *Ecclesi. 4. In iudicando esto pupillis misericors.* Et *Matth. 11. Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Ita, & leges Ecclesiasticæ, & Canonice, *cap. Obligant. 26. quæst. 7.* Eo maxime quia Jus Canonicum imitari debet Jus Divinum quoad fieri potest. *Innoc. III. C. Qualiter, & quando 22. de Accusat. Qualiter, & quando à Magistratu Ecclesiastico procedendum sit ad puniendos subditorum excessus ex auctoritatibus novi, & veteris Testamenti colligitur, ex quibus postea processerunt Canonice Sanctiones.*

Et *Gerfon num. 133. apud Gobat tom. 2. tract. 1. sect. 12. num. 180.* Cum nulla juris ratio patiatur, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducantur, ea non

diviore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem, text. l. 15. ff. de leg. Idem monitum in specie de lege positiva Christi quoad Confessionem Sacramentalem Confessarius tradit Jacob Granadus 5. part. de Sacrament. contr. 7. tract. 24. ref. 5. Cum ad Sacramentum Penitentiae accedere sit unum ex difficilioribus, quae humana imbecillitati in lege Christi praecipua sunt, reddantur, quoad fieri potest minus difficultia quae ad illius usum, seu susceptionem spectat.

Cum igitur Confessarius, sequendo opinionem benigniorem, quae sit verè, & certo probabilis, minus difficultia reddat ea, quae ad Sacramentalem Confessionem usum spectant, licetè potest eam sequi.

Quatuor tamen cum limitationibus. 1. Ut solum agatur de honestate actionis, & non in casibus secundae Assertionis. 2. Nisi aliunde constet, aliam fuisse mentem Legislatoris. 3. Nisi opinio benigna repugnet receptae consuetudini loci. 4. Nisi opinio, quae secundum se est probabilis, ob particulares circumstantias loci, temporis, personarum, &c. non sit in individuo, seu hic, & nunc practicè probabilis. Gobat tom. 2. tract. 1. sect. 1.

62. Tertiò, quia debet in justum esse obligare ad indebita, quam à debitis eximere. Hinc aequè moraliter peccat, & ad restitutionem tenetur Confessarius, qui ex culpabili negligentia in re exauiando, obligat ad restituendum poenitentem, qui non debet, quam qui deobligat eum, qui debet. Et si laxitate erraverunt plures, rigore erraverunt alii. Sic S. Cyrilianus, dum dixit: Baptizatos ab Haereticis necessariò rebaptizandos. Manichaei tenentes non esse licitum carnibus vesci, &c.

63. Saepè audivi dictum: *Extrema sunt vitiosa. In medio consistit virtus.* Et Ecclesiastes cap. 7. ait: *Iustus perit in justitia sua, &c. Noli esse justus multum, neque plus sapias, quam necesse est, ne obstupescas.* Haec addidi, non quia sententiam negativam improbare velim, sed solum, ut rigoris titulus illi favere non videatur.

64. Indè clara est solutio ad rationem in oppositum, videlicet, quod sequens opinionem minus probabilem se exponat periculo peccandi. Qui enim elegit opinionem verè probabilem, licet minus probabilem, aut minus tutam, non se exponit periculo peccandi formaliter, quia prudenter operatur, & qui prudenter operatur, non peccat, nam qui peccat, imprudenter operatur.

65. Et licet contingere possit, quod actus ille revera sit contra praecipuum, & quod opinio revera sit falsa, non officit. 1. Quia actus ille solum erit peccatum materiale, quatenus revera à parte rei actus est prohibitus, seu contra praecipuum, & opinio est falsa, at non erit peccatum formale, quia talis malitia, & falsitas non est prudenter cognita, nec voluta, imò actus est prudenter cognitus conformis praecipuo, & opinio ut vera. 2. Quia etiam id contingere potest in propositione putata probabiliori, contingere inquam potest ut propositio, quam tu putas

probabilior, sit revera falsa, & tua operatio secundum eam sit contra praecipuum, ac proinde peccatum materiale, quod evidenter constat Deo, nam ex duabus propositionibus contradictoriis una esse necessaria vera, altera falsa. Hinc plures propositiones modò sunt damnatae, quae antea probabiliores putabantur à plurimis.

66. Tertiò, quia qui sic operatur, operatur juxta sententiam in acta signato probabiliorum; nam sententia, quae concedit eligi posse opinionem minus probabilem, quando agitur de sola honestate actionis, est probabilior, & tutior: Probabilior, quia magis accedit veritati, ut considerantur rationes patet, & ut tenent omnes ejus fautores. Tutior, quia minuit innumera pericula peccati formalis, minuit enim tot obligationes, quot sunt opiniones probabiliores in intellectu operantis; tutius autem est vitare pericula peccati formalis, quo Deus certò offenditur, quam alicuius peccati materialis, quo certò Deus non offenditur, cum à culpa mortali excuset ignorantia invincibilis, aut verè probabilis.

Hinc ait Cardenas disp. 4. cap. 1. num. 8. opinionem minus probabilem, quae est verè probabilis, improprie vocari minus tutam; quia formaliter est tutissima, & solum dici materialiter minus tutam, quatenus exponitur peccato materiali.

67. Quartò, quia, qui operatur sequens opinionem verè probabilem, habet conscientiam practicè certam, quod licetè operatur; ultra enim actum opinativum directum, explicitè, aut virtualitèr habet actum reflexum, quo certò judicat se licetè operari, dum hic, & nunc operatur secundum opinionem verè probabilem.

68. Dices 1. Qui sequitur opinionem minus Probabilem, relicta opinione sibi probabiliori, agit contra conscientiam, agit enim contra judicium proprium, quod oppositum magis veritati accedat; igitur peccat. 1. Quia ad Rom. 14. *Quod non est ex se peccatum est. Et ex C. Ex litteris, de Restit. spoliat. Quod sit contra conscientiam aedificat ad gehennam.* 2. Quia agit cum formidine de opposito, & se exponit periculo peccandi.

Resp. negando antecedens; hic namque non agit contra conscientiam, sed juxta conscientiam certam; certum inquam est 1.

Quòd opinio, de qua loquitur, licet sit minus probabilis, sit verè, & certo probabilis; quia gravitèr fundamento. Et quia (ut advertit Mendo) opinio certò probabilis non amittit suam probabilitatem per aliam probabilior, sed per aliam certam; quoniam probabilitas soli certitudini, aut falsitati opponitur. Et major probabilitas non excludit falsitatem: Hinc ex Arist. *Multa falsa sunt probabiliora veris.*

Certum insuper est 2. Quod quilibet possit prudenter, & licetè operari juxta opinionem verè, & certò probabilem, igitur certum est, quod possit quis prudenter, & licetè operari juxta illam.

Quod

Quod judicium est certum, cum sequatur ex duabus praemissis certis; & hoc judicium est conscientia. Conscientia enim est judicium conclusionis particularis, seu dictam de actione, hic & nunc licita, vel illicita ex num. 5.

Unde, qui hic, & nunc agit juxta opinionem minus probabilem, non agit probabiliter, & cum formidine, sed certè certitudine, quod actio sit prudens, & licita; agit enim juxta judicium ultimum jam explicatum; quod est certum; adeoque actio agentis remote fundatur in probabilitate, & formidine, proxime verò in certitudine judicii ultimi, quod est conscientia. Quod sufficit, ut quis prudenter, & licetè agat, absque eo quod periculo proximo peccandi se exponat; alioquin nulla actio, quae per opinionem regulatur esset licita; quia eo ipso, quod est opinio, licet probabilior, formido remota non potest à judicio ultimo excludi. Sufficit igitur ad licetè operandum; quod conscientia certitudinem talem habeat, quae formidinem proximam excludat.

Tùm, quia (ut ait Mendo) regula operandi non est probabilitas, sed recta ratio: videlicet ultimum judicium practicum, seu conscientia; adeoque, sicut non tenetur quis ad melius in genere boni, ita neque ad certò probabilis in genere certò probabilis.

Item; quia hic operans potest habere judicium reflexum, quod opinio, quae sibi aparet minus probabilis, sit probabilior, imò in re vera, & quidem prudenter; quia regulariter opinio, quae uni, aut eidem modo aparet probabilior, alteri, aut eidem postea aparet minus probabilis.

Confirmatur; quia qui sic operatur; non judicat opinionem probabiliorum esse veram, alioquin judicaret oppositam, juxta quam operatur, esse falsum; cum una sit veritas; sed solum judicat eam magis apparere veram, saepè autem, quae magis apparent vera, re ipsa sunt falsa. Hinc Cajet. 2. 2. quæst. 10. art. 7. in fine: *Contingit aliquando magis apparere, percipi, satisfacere, & movere argumenta falsa, quam solutiones eorum.*

69. Dices 2. Qui agit juxta opinionem minus probabilem in concursu opinionis probabilioris existentis in eodemmet suo intellectu, judicat actionem suam esse probabiliter, imò magis probabiliter illicitam; ergo peccat.

Ref. cum Vericelli tract. 2. quæst. n. 4. Judicium illud de malitia actionis esse speculativum, non practicum; nam eo ipso, quod voluntas se determinat ad agendum juxta judicium, quod habet, quod actio sit verè probabiliter licita, practicè, & exercitè judicet esse licitam, & sic non peccat; sed solum adest tunc formido peccati, minimè judicium practicum, quod peccet.

Confirmat, ut sequitur: *Alioquin sequeretur (quod etiam faceret Cajet. tom. 1. opus. ult. resp. 13. in fine) scrupulosum, qui cum judicio practicè scrupuloso operare-*

tur mortaliter peccare; quod est durissimum; nam devotissima mulieres & viri scrupulosi infinita peccata mortalia quotidie committerent; cum tamen doctissimi Confessarii, nec eos audire curent, imò etiam sine praemissa Confessione plerumque jubent sacram accipere Eucharistiam.

70. Plures rationes in oppositum fiteo, quia factis solvuntur ex dictis. Aliae confundunt probabilitatem cum dubio, in quo jam dictum est num. 32. partem tutiorem esse eligendam. Aliae confundunt consilium cum praecipuo, quando non negamus consilium esse sequi opinionem probabiliorum. Aliae demum loquuntur non de vera probabilitate, sed de tenui, quam quidem jam respiciendam esse diximus num. 63.

Fateor tamen, quod, si stante probabilitate opinionis, tu habes promptum modum ad indagandam certam notitiam veritatis, ad eam teneris, & ea habita, juxta eam operari obligaris, relicta omni opinione, tam minus probabilis, quam probabilioris quia certitudo omnem, vincit opinionem, cum essentialiter excludat formidinem; tunc enim evadit certus de falsitate opinionis.

Hinc accedente aliqua experientia, quae rem certam reddat, aut determinatione Ecclesiae, haud amplius licet sequi opiniones prius putatas probabiles ei oppositas.

71. Ex his sequitur 1. Aliud esse, opinionem esse probabilior, & aliud esse tutiorem. Opinio dicitur probabilior, quatenus ex vi rationum aparet magis veritati accedere. Dicitur tutior, quae magis excludit peccatum: unde in dubio, an emiseris votum, licet tutius sit, si exequaris, sic namque nunquam committes peccatum, neque materiale; probabilis autem est quod non obligeris, quia non est faciendum solutio certa pro debito incerto: in quo autem sensu saepè opinio probabilior dici potest etiam tutior, vide n. 29.

72. Secundò, posse unum sequi opinionem probabilem alienam; qui tunc non dicitur agere contra conscientiam propriam, sed suam conscientiam conformare alienae, & facere hic, & nunc propriam conscientiam alienam prudenter, fortè verioris saepè enim amor proprius obnubilat intellectum. Eadem ratione potest quis dare consilium juxta sententiam suae contrariam verè probabilem.

73. Tertiò, teneri Confessarium abolvere poenitentem alias dispositum, juxta sententiam ipsius poenitentis, dummodo sit verè probabilis; quia poenitens habet jus ad eligendam opinionem verè probabilem, & ut alias dispositus absolvatur.

74. Assertio 2. Non licet sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, & tutiori, si exinde sequatur certa injuria, aut periculum gravis mali, sibi, aut tertio: vel si adlit conventio, aut lex in contrarium, sed tunc tenemur sequi opinionem probabilior, & tutiorem.

Ratio est, quia opinio tutior est, quae non ex-

po-

ponit periculo certæ injuriæ, aut gravis damni proprii, vel alieni; minus tuta est, quæ ad id exponit; ex præcepto autem tenemur in nostris actionibus vitare certam injuriam, aut grave damnum proprium, vel alienum, adeoque sequendo opinionem minus probabilem, & minus tutam, non possumus actionem nostram cohonestare, quando ex illa sequitur periculum certæ injuriæ, & gravis damni. Unde, si quod propriè arborem moveri vides, probabile putes esse feram, probabilius tamen, aut etiam probabile putes esse hominem, abstinere debes à jaculando, ob periculum gravis damni, usquequo majori, & sufficienti adhibita diligentia, firmiter judices esse feram.

IN SACRAMENTIS

75. **T**Am administrando, quam recipiendo non licet sequi opinionem probabilem, relicta tutiori, quoad valorem, extra casum necessitatis, quia exponeretur sacramentum periculo frustrationis, quod nedum cedit in grave damnum recipientis, qui exponitur periculo, ut privetur fructu Sacramenti, verum etiam in certam injuriam, & irreverentiam Sacramenti, quod exponitur periculo, ut frustretur finis, ad quem fuit à Christo institutum.

Ubi Pontifex (ut vides) vult te debere sequi opinionem tutiorem, etiam si tutior sit minus probabilis. Cardenas *disf. 3.* nam absolute excludit opinionem probabilem in concursu tutioris.

76. Hinc non licet baptizare in lixivio, aqua rosacea, nivali, aut in digito; quia hæ opiniones probabiles sunt minus tute, quæ exponunt Sacramentum periculo frustrationis, non sic opiniones oppositæ negativæ.

77. Licet autem in casu necessitatis, quia tunc dictæ opiniones minus tute evadunt per accidens tutiores in comparatione ad earum omissiones: unde, si in necessitate baptizandi infantem, non adsit possibilitas habendi aquam naturalem, aut cum abluendi in capite, licitum est eum baptizare sub conditione in lixivio, in digito, &c. quia in tali casu tutius agis salutem animæ infantis, quam nullo modo eum baptizando.

78. Sacramenta enim cum fuerint à Christo instituta in salutem fidelium, in casu extremæ necessitatis, de mente Legislatoris, cedunt juri suo, ne exponantur periculo nullitatis; ut fideles non exponantur periculo damnationis: Et inde fit, ut per accidens Religioni prævaleat charitas succurrendi salutis animæ extremè indigentis.

79. Eo maxime, quia in hujusmodi casu nulla injuria Sacramento irrogaretur; quia exerceretur sub conditione prudenter concepta, ut ritè advertit Sieri, *num. 80.*

80. In his autem casibus, in quibus Sacramentum confertur juxta opinionem minus tutam, aut cum requisitis dubiis, Sacramentum, necessitate cessante, est iterandum sub requisitis certis. Hinc infans ex necessitate baptizatus in digito, baptizari debet in

capite, hoc apparente; idque ob charitatem proximo debitam, ne exponatur damnationis periculo; cum fuerit baptizatus juxta doctrinam dubiam, aut probabilem minus tutam.

81. Quando agitur de solo modo administrandi, aut recipiendi Sacramentum, qui non redundat in valorem, quatenus valor semper est certus, licet sequi opinionem minus tutam, sed verè probabilem, juxta dicta in 1. assertionem v. *prop. damn. ab Innoc. XI. p. 3.*

DE VALORE SACRAMENTI QUANTUM AD EA, quæ pertinent ad Jurisdictionem Ministris.

82. **D**Idacus de la Fuente, Hurtado in sua Theol. Refor. novissimè ann. 1701. edita, tenet, circa jurisdictionem, & alia, quæ ad valorem Sacramenti ex dispositione Ecclesiæ requiruntur, licitum esse uti opinione probabilis; quam Sententiam dicit esse moraliter certam, & firmat auctoritate quamplurimum Doctorum.

83. Cardenas *disf. 2. num. 139.* refert, quod sequitur: *Dicunt aliqui se audivisse à Theologis Romanis, qui adstiterunt tractatui de condemnatione harum propositionum, non fuisse intentionem Pontificis, nec S. Congreg. quod damnatio prima propositionis intelligatur de iis, quæ pertinent ad jurisdictionem, cujus commensio, extensio vel limitatio spectat ad Ecclesiam, sed duntaxat de his, quæ sunt juris divini, scilicet de partibus Sacramenti Pœnitentiæ.*

84. Quidquid autem de hoc sit. Præmitto cum Cardenas, quod licet sit juris Ecclesiastici jurisdictionem Sacerdoti conferre, ampliari, aut restringere de jure divino est, quod nullus Sacerdos possit validè sine jurisdictione absolvere. Colligitur ex *Trid. sess. 14. cap. 7.* quo præmissis.

85. Dico: In Sacramentis, tam administrando, quam recipiendo, extra casum necessitatis, non licet sequi opinionem probabilem minus tutam, relicta tutiori, quoad jurisdictionem Ministris, nisi opinioni probabilis addatur circumstantia, quæ reddat jurisdictionem moraliter certam. *Cardenas cit.*

86. Ratio primæ partis est eadem de n. 75. quia jurisdictione spectat ad valorem Sacramenti, ita ut sine ea non minus frustraretur Sacramentum, quam sine materia, forma, aut intentione.

87. Ratio secundæ: quia tunc non sumus in linea puræ opinionis probabilis, sed in linea Doctrinæ certæ.

DECLARATUR:

88. **T**alis circumstantia adest, si Sententiæ minus tute accedat determinatio Ecclesiæ, Decisio Sacrorum Canonum, consuetudo, communis census Theologorum, & Patrum; aut si opinio tutior sit in probabilis, non verè probabilis, sed tenuis probabilitatis, vel serupulosa.

89. Hinc primo tutius est ad Sacramenti Pœnitentiæ valorem, si adhibeamus contritionem, seu amorem benevolentie. Et tamen sententia docens suf-

fi-

ficere attritionem, est licita in praxi; quia quamvis non sit ab Ecclesia definita, est moraliter certa; nam Alexand. VII. per Decr. die 5. Maii 1667. in virtute sanctæ obedientie, & sub excommunicatione S. Sedi reservata prohibuit ulli parti censuram inferre.

90. Et ritè, quia timor gehennæ sine amore benevolentie, potest per se excludere omnem voluntatem, & amorem peccandi. *Hinc Matth. 1.* Christus timore ad pœnitentiam invitavit: *Dico vobis timere eum, qui potest corpus, & animam perdere in gehennam.* In super attritio ex puro timore gehennæ est actus honestus, utilis, & supernaturalis, est enim donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti, ex *Trid. sess. 14. cap. 4.* Illam verò attritionem quoniam ex gehennæ metu communitè concipitur, si voluntatem peccandi excludat, &c. declarat donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsus, quo pœnitens adjuvat viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. Vide propositiones 14. & 15. ab Alex. VIII. damnatas, pag. 6.

91. Secundò: Tutius est in articulo mortis cum Sacramento in re elicere actum contritionis: & loquendo de mediis necessariis ad salutem, tenemur sequi sententiam tutiorem. Et tamen licitè docemus, in articulo mortis nos non teneri confiteri cum contritione perfectâ. Diana, pluribus in locis, & Sieri n. 116. quia, quod Sacramentum Pœnitentiæ sufficiat cum attritione, est moraliter certum.

92. Id dico de contritione quantum ad Confessionem secundum de consideratam. Ceterum independentè ab illa; si aliis temporibus, magis in articulo mortis quilibet fidelis ex præcepto tenetur ad elicendos actus fidei, spei, & charitatis. Item etiam tunc tenetur ex præcepto charitatis elicere actum contritionis, non pro valore Sacramenti secundum se considerati, sed quia cum non sit physicè certus de Ordinatione, de Baptismo Ministris, in eo articulo, ex quo pendet æternitas, debet suæ animæ salutem consulere omni meliori modo, quo potest.

93. Tertio: Tutius est cum D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 1. Quod Summus Pontifex non possit in Voto solemnè castitatis dispensare, & tamen, ut refert, ex publicis historicis. *Del-Bene, par. 2. de Inquisit. d. 236. sect. 61. part. 12.* Alexander III. dispensavit cum Nicolao Justiniano Veneto Monacho professore, ut, ne ejus illustris familia extingueretur, uxorem duceret: quod fecit & novem filios suscepit ad Monasterium rediit, miraculis postea clarus. Innoc. II. dispensavit cum Ramiro Monacho professore, ob mortem Regis Aragoniæ sui Patris, & sic uxorem duxit, & Regnum. Cælestinus III. dispensavit cum Constantia filia Regis Siciliæ Moniali professâ in Monasterio S. Salvatoris Panormi, ut nuberet Henrico sexto Imperatori. Greg. XIII. dispensavit cum Germano Cardinale Joysse Sacerdote professore, & Provinciali Capuccinorum. Clemens III. dispensavit cum

pluribus Religiosis Professis Equitibus Alcantaræ, & Calatravæ; ut uxorem ducerent, eo tempore quo castitatem absolutam vovebant. *Ira Del-Bene.*

94. Cujus ratio est, quia nulla est firma ratio in contrarium. Non ratio voti; quia inducit obligationem humanam, cum sit promissio facta ab hominè. Et aliis neque in votis simplicibus potest dispensare. Nec solemnitas; quia est inducta ex solo jure Ecclesiastico, ex *cap. univo de Voto.*

95. Cui non obstat, ratio opinionis oppositæ, quod votum castitatis sit essentialiter annexum statui religioso; quia hoc solum probat, quod status religiosus non possit consistere sine tribus votis solemnibus; quæ proinde dicuntur vota substantialia Religiosi: at non probat, quod status religiosus sit hominè essentialis, ut non possit ab illis divelli.

96. Eo maxime, quia status religiosus non consistit in aliqua consecratione distincta ab ipsâ obligatione votorum, ut status ordinaris sacri. Solum igitur sequitur quod non possit fieri Monachus sine votis, minime, quod non possit fieri de Monacho non Monachus.

97. Insuper: non est minus solemnè, & annexum statui religioso votum paupertatis, & obedientie, quam castitatis; & tamen potest Summus Pontifex ex causâ in illis dispensare. *Del-Bene cit. sect. 67.*

98. Quarto: Tutius est, quod Summus Pontifex non possit dispensare in matrimonio rato. Et tamen plures Pontifices dispensaverunt. Et ex justa causâ licitè posse, docet communis, sicut potest matrimonium ratum per professionem religiosam dissolveri, ut ostendimus infra cum de Indissolubilitate matrimonii.

99. Quintò: Tutior est opinio, quod, qui urgente necessitate Communionis, aut ex bona fide, & cum Confessario nesciente peccatum esse reservatum, una cum non reservatis, confiteatur reservatum, non sit absolutus à reservatis. Et tamen licitè docemus, & tenemus esse indirectè à reservatis absolutum: quia hæ Sententiæ est moraliter certæ, tam ob rationem intrinsecam, quæ infra in suo loco, quam ob praxim communem, & consuetudinem, quæ dat jurisdictionem.

100. Sextò: Tutius est, in Confessione dumtaxat venialium, ut mortalium alias ritè absolutorum explicare numerum. Et tamen ad eum nos non teneri licitè docemus; quia Sententiæ negativa est moraliter certa; nam sicut venialia, & mortalia alias ritè absoluta sunt materia libera, & voluntaria quoad substantiam; ita quoad numerum; & contraria opinio, in qua est tenuis probabilitatis, vel serupulosa.

MEDICUS

101. **T**enetur tutiorem adhibere medicinam, si possibilitas adsit, tam ex charitate, quam ex iustitia, si mercedem accipiat, ratione pacti impliciti cum infirmo de tutiori medicina adhibenda: unde medicus considerare debet tam suam

ra-

rationes, & experientias, quàm experientias, & auctoritatem peritiorum. In casu autem, quo desperatur vita infirmi, adhiberi potest medicamen incertum; quia tunc per accidens evadit tutius, ut in siml. mun. 77.

PERSONA PRIVATA

102. **N**ON potest propria auctoritate occurrere rem ab alio bona fide possessam, licet probabile, imò probabilius putet, rem esse suam; quia ex reg. 36. de Reg. juris: *Bona fides tantumdem possidenti præstat, quantum veritas; quæ lex impediendo non est.* Et ret; aliàs pax publica mutuis rapinis, & violentiis perturbatur.

R E X

103. **N**ON potest Bellum alteri indicere ad invadendum Regnum ob jus tantum probabile, & non certum, ob gravissima damna, quæ ex bello sequuntur. Tum quia alteri favet possessio. Subdit tamen communis Doctorum, quod tunc res decidit potest per iudicium, vel arbitros: quod si altera pars iudicio stare nolit, propter hanc injuriam potest invadi. Mendo in Epir. verb. Bellum, n. 2.

104. Cum injustè invaditur, & alia media non sufficiunt, potest indicere bellum.

105. Offerenti ante primum conflictum verè & sine prudenti dubio simulationis plenam satisfactionem, non licet bellum inferre. Quod si conflictus præcesserunt, & hinc inde mortes, non tenetur à bello desistere; quia fe habet ut Judex procedens secundum iustitiam vindictivam contra perturbatores sui Regni. Mendo in Epitom. n. 6.

106. Bellum potest esse non materialiter, & à parte rei, sed formalitèr utrinque iustum, quatenus unus certò iudicat habere jus certum ad rem, & revera habet. Alter certò iudicat idem, sed cum invincibili ignorantia juris certi alterius.

107. Milites (nisi eis de injuria constet) præsumere possunt bellum esse iustum, & à Principe diligenter per Theologos, & viros doctissimos (uti debet) examinatum. Vide de Bello.

J U D E X,

108. **S**I causa mature examinata, invenerit, unam partem esse probabiliorem, non potest decidere juxta minus probabilem; sed tenetur opinionem probabiliorem eligere; ad quod obligatur ex contractu, quem cum Republica tenet, de ministranda iustitia meliori modo quo potest, per quem celsis juri suo de utendo opinione minus probabili.

109. Tum quia Judex est institutus à Republica, seu Principe, ut unicuique juxta merita cause jus suum tribuat, ne sit acceptator personarum; pars autem illa, pro qua stat opinio probabilior Judicis, majora habet merita, & majus jus in causa, adeoque juxta ea decidere debet. Vide prop. 2. ab Innoc. XI. damm. pag. 3.

110. Hinc, quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, peccat mortalitèr Judex,

& ad restitutionem tenetur, si mihæ accipiat, ut ad unius potius favorem Sententiam proferat. Vide prop. 26. ab Alex. VII. damm. pag. 2.

111. Hinc dicunt plures: Quando autem una pars non apparet altera justo probabilior, debet Judex, vel rem inter litigantes ex æquo dividere, vel si dividi nequit, aliter utrique parti satisfacere. Nisi forte alter litigantium, vel sit possessor, vel sit reus, cui etiam contra adverbium favet possessio. Excipi etiam solent cause, quæ vocantur pie, & privilegiate, quales sunt cause pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus iudicandum est, ceteris paribus, etiam contra reos; quia Jus positivum ita disponit, Jus, quod ita disponit est cap. fin. de Sent. & de Re jud. Et quidem ita Judex se gerere debet, quando putat rationes partium esse æquè probabiles, alioquin esset acceptator personarum.

112. Judex, si sit moralitèr certus de probabilitate suæ opinionis, non potest suum iudicium alieno iudicio subijcere, quia est moralitèr certus de obligatione iudicandi. Si verò non sit moralitèr certus de probabilitate, sed solum probabiliter putet, eam esse probabiliorem (ut sæpe contingere solet) tunc potest alieno iudicio se conformare; cum enim non habeat certitudinem de sua probabilitate, potest aliorum peritiorum iudicium melius existimare.

113. Quod Judex sequi debeat opinionem probabiliorem, est universalitèr verum, tam in causis civilibus, quàm in causis criminalibus: per hoc autem non sequitur, quod in causis criminalibus non possit Judex sequi opinionem directam minus probabilem, si opinio reflexa, seu ultimum iudicium, quod secundum eam sit decidendum, sit probabilior. Ita Cardenas, qui adducit exemplum: dato inquam, quod hæc propositio directæ: *Judex tenetur admittere appellationem in causa capitali*, sit minus probabili; Judex sic discurret per aliam reflexam: *Hæc opinio, quod Judex tenetur admittere appellationem in causa capitali, est reo favorabilis; igitur est ad praxim deducenda*: ubi licet prima propositio directæ sit minus probabilis, secunda reflexa, seu ultimum iudicium, quod juxta eam sit decidendum, est probabilius: imò certum, nam Judex iudicare debet juxta opinionem reo favorabiliorem, ex Reg. 11. Juris in 6. *Cum sunt parium iura obscura, reo favendum est potius, quam actori, & ritè*; quia reus est in possessione suæ innocentie, qua spoliari non debet, nisi certò constet de delicto: non constat autem certò, si pro reo stat opinio directæ minus, sed verè probabilis, adeoque iudicium ultimum reflexum, quod Judex iudicat esse decidendum juxta opinionem directam minus, sed verè probabilem, utpote favorabiliorem reo, est probabilius; & consequenter etiam in causis criminalibus verum est, quod Judex debeat sequi opinionem probabiliorem.

QUÆ

QUÆRES I:

114. **A**n Judex teneatur condemnare reum legitime per testes convictum, quem tamen privata scientia (quatenus v. gr. occisorem vidit) noscitur esse innocentem?

115. **C**ertum est, quod teneatur adhibere omnia media ad eum liberandum, puta impediendo accusationem, utendo aliis examinibus, & diligentis ad compediendam testium falsitatem, dissimulando custodiam carceris, ut fugere possit, remittendo ad Judicem Supremum, qui eum possit de potestate absoluta liberare, manifestando publicè, & cum juramento innocentiam ejus.

116. Quod si nullum ex his præstare possit ad eum liberandum (quod non est verisimile in praxi) tunc.

117. Prima opinio tenet, Judicem eum condemnare debere. D. Thom. q. 67. art. 2. quia Judex agit personam publicam, & sic iudicare debet secundum notitiam publicam, quæ habetur per allegata, & probata. Aliàs quilibet Judex fingere posset, se habere privatam scientiam de innocentia, & sic reos sibi bene affectos liberare, quod cedit in grave Reipublicæ detrimentum.

118. Secunda Sententia est, quod non possit eum condemnare, & si urgeatur, debeat à se iudicium illud abdicare, Magistris disp. 6. num. 25. Filiuc. Toletus, & alii.

119. Et licet prima Sententia sit communior; hæc secunda, quam sequor, est mihi probabilior; quia occisio directæ innocentis est ab intrinseco mala, ac proinde juri naturæ, & divino repugnans. Unde Exodi 22. præcipitur: *Innocentem, & justum non occides.* Lex verò obligans ad iudicandum secundum allegata, & probata, est positiva humana.

QUÆRES II:

120. **A**n possit condemnare eum, quem sit esse reum, licet non probetur per testes?

Dico cum communiori, quod Judex inferior non possit; quia non potest derogare legibus Superioris, sed tenetur juri ordinem servare de iudicando secundum allegata, & probata.

121. Judex verò Supremus, uti Princeps absolutus, potest solum ad impediendum malum grave, quod ex vita illius Reipublicæ immineret; quia bonum publicum est præferendum vitæ privatae. Ordinariè autem non potest, quando crimen est occultum; quia jus probationis per testes, & defensionis rei, competit reo ex jure naturæ. Magistris citatus num. 27.

A D V O C A T U S,

122. **L**icet moralitèr peccet, & teneatur ad damna utriusque partis, si defendat causam manifestè injustam; non sic, si teneatur causam minus, sed verè probabilem, & sit spes, ut apud Judicem satis probetur. 1. Quia sæpe causa, quæ minus probabilis, alteri probabilior apparet. 2. Quia Advocatus gerit munus clientis, qui sicut habet jus, suum probabile jus Judici aperiendi, ita, &

Advocatus. 3. Quia nulla exinde injuria infertur parti, cum Advocatus causam non definiat, sed decidendam relinquit Judici juxta merita, omnibus auditis. Vide Propos. 3. ab Alex. VIII. damm. pag. 6.

123. Dixi: *ad damna utriusque partis*: Nam tenetur restituere parti contrariæ, quia fuit illi causa positiva damni. Clienti verò per omissionem, quatenus ignorantem non movit, ad quod ex officio tenebatur. Si verò clientis erit conscius de injuria causæ, tunc non tenetur illi restituere.

124. Item peccat, & pariter ad restitutionem utrique parti tenetur, si defendat articulum justitiam causæ injustæ, ut fe partem contrariam impediatur, vexet, pervertat, &c. Vel si in progressu causæ injustitiam noscat, & clientem non moneat, seu causam prosequatur. Busemb. De Officio Advocati.

125. Peccatur contra justitiam, & ad restitutionem damnorum, tenetur, si rationes, aut secreta causæ justæ clientis parti contrariæ aperiat. Si imperitus munus Advocati exerceat. Si cum præjudicio clientium causarum expeditiones notabiliter differat. Si supra vires plures acceptet, quàm expedire possit: Nisi cliens super hoc monitus, attenta eximia Advocati peritia, sit contentus.

Demùm peccat, si utrique parti in eadem causa patrocinetur. Vel in eadem causa, in qua est Judex, aut Assessor, agat Advocatum. Busem. cit.

DE PROCURATORE, SECRETARIO, Notario, &c.

126. **E**Adem respectivè dicenda veniunt. Procurator peccat, si nomine clientis juret, ab eo non informatus, cum periculo pejerandi. Si suadet reo, aut clienti legitime interrogato, ut veritatem neget. Si adducat partes ad concordiam iniquam. Si petat terminos impertinentes, aut dilaciones superfluas.

Secretarius peccat, si juramentum violet. Si arcum prodatur. Si dicta testium fideliter non transcribat, sed imminuat, exaggeret, mutet.

Notarius publicus peccat, si juramentum violet. Si testamentum hominis usu rationis delictum scribat. Si solemnitates necessarias ex culpa omittat. Si acta negligenter custodiat. Si dicta testium ante eorum publicationem parti contrariæ aperiat.

Si Sententiam non jam publicatam manifestet. Si acta, seu instrumenta maxime legata continentia parti petenti occultet. Busem.

DE REO, ET TESTIBUS

Fuse dictum est in Juramento Judiciali, Restrictione mentali, in v. 111. Prac. Dec. & in som. 2. de Monitoriis.

DE REO CIRCA FUGAM POENÆ

127. **H**æc tradit Busem. lib. 4. cap. 3. dist. 8. art. 2.

Resp. Quando Sententia est materialitèr injusta,

lata tamen secundum allegata, & probata, etsi in conscientia non obliget, non potest reus Judici positivè resistere; tum ob scandalum, tum quia tali casu Judex habet jus Sententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter Less. Sanc. contra Vict. Bon. Card. de Lugo, d. 4. n. 38.

Dixi, positivè: quia reo, etiam si verè reus sit, licet, ante, & post Sententiam (quoad mortem, vel penam morti æquivalentem, v. g. perpetuum, vel carcerem) fugere. Ratio est, quia quilibet tam magnam jus habet ad vitæ suæ conversationem, ut nulla potestas humana obligare possit, ad eam non conservandam, si spes commoda ostendatur, nisi tamen bonum publicum aliud postulet. Less. l. 2. c. 3. d. 5. Unde resolvos:

1. Regulariter reo licet fugere, etiam si custos carceris grave damnum inde passurus sit, (saltem nisi juraverit se mansurum) quia utitur suo jure, & nulli facit injuriam. Filiuc. t. 40. cap. 4. n. 274. Azor. Less. d. 5. n. 31. nisi tamen charitas aliud suadeat, ob damnum custodis præponderans. Vide Bon. d. 10. q. 3. p. 2. n. 13. Less. l. c.

2. Multo magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam à Ministro apprehendente, se excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *ibid.* & Reg. l. 24. n. 4.

3. Licet etiam, saltem in foro conscientie, custodes (præciâ vi, & injuria) decipere, tradendo v. gr. cibum, & potum, ut sopiantur, vel procurando ut absint; item vincula, & carceres effringere, quia cum finis est licitus, etiam media sunt licita. Et licet illi captivi per effractum parietem, simul elebantur, non tenebuntur de damno quia tantum est ejus causa per accidens, cum jure suo utantur. Nec refert, quod leges, & Magistratus quidam tales effractores graviter puniant: id enim fit, quòd vel contrariam Sententiam sequantur; vel ex præsumptione, quod vim intulerint custodibus; vel quod propter bonum Reipub. ea poena statuta sit, Filiuc. l. c. Tamb. *disp. 4. q. 4. dub. 5.* ex aliis multis. Vide Cardin. de Lugo, d. 40. *sess. 4.*

4. Illis, qui non sunt Ministri Justitiæ, licet, non solum consilio jurare reum, ut fugiat, sed etiam suppeditatis instrumentis v. gr. funibus, lima, &c. quia finem alteri licitum illi suadere, & ad eundem media proponere licet. Less. l. c. *disp. 6. n. 30.* Tamb. l. c. Syl. Turr. Vaq.

5. Non tamen licet jurare in effractione carceris, ut habet communis; tum quia executio ipsa effractionis soli reo licita est, propter jus vitæ conservandæ; tum ne aliqui omnis securitas carceris pereat. Less. l. c. Bon. *disp. 10. q. 3. p. 1.*

CONSCIENTIA SCRUPULOSA,

128. SEU scrupulus, est inanis apprehensio, & hinc ortus timor, & anxietas, alicubi esse peccatum, ubi non est. Dicitur inanis apprehensio, quia oritur ex injustis, aut levibus motivis, &

est cum incertitudine, & magna formidine alterius partis, adeoque torquet animam. Nec differt à suspitione, quæ est inchoatus, & imperfectus assensus ad unam partem inclinans.

129. Causa scrupuli sæpè est ignorantia, sæpè humor melancholicus, & tunc dicitur pusillanimitas conscientia, quæ contingere solet etiam in viris doctis, præsertim quoad proprias actiones.

130. Signa conscientia scrupulosa sunt: 1. Si post peritorem, aut prudentem Confessarii judicium, non acquiescat, sed adhuc maneat anxius, & inquietus. 2. Inconstantia in mutando frequenter de eadem re judicium. 3. Frequens formarum varietas in eadem re apprehendenda. 4. Multiplicitas reflexionum impertinentium circa innumeras rei circumstantias. 5. Experientia, quòd sapius talia sine gravi fundamento apprehenderit, licet quoad alienas conscientias resolutus, & intrepidus se habuerit.

131. Remedia conscientia scrupulosa sunt plura. 1. & principaliter eligere Confessarium peritum, aut virum doctum, & ejus consilio, & judicio, proprio judicio postposito, firmiter acquiescere, nec illud in examen adducere, etiam si scrupulosus sit vir doctus. 2. Evagare otium, & vagas cogitationes, quia sunt scrupulorum fomentum. 3. Nil judicare mortale, nisi id certò sciat. 4. Scire, quòd ex præteritis confessionibus nil teneatur repetere, nisi certò sciat esse mortale, aut non esse confessum; non est autem certum, quamdiu dubitat. 5. Infra requisita ad peccatum mortale.

132. Et quamplures Doctores addunt privilegia scrupulosi esse. 1. Ut non teneantur in agendo ad examen, & diligentiam tantam, quantum alii; sed ad valde mediocre. 2. Quod non teneantur confiteri dubia, sed quæ certò jurare possunt, quod commiserint, ac consenserint, & non sint confessi.

133. Ratio est, quia in scrupuloso, ex nimio timore peccandi turbatur ratio, ut non possit rectè rem examinare: & magis turbatur, quanto magis in illa anxietate perdurat; non tenetur autem quis integritatem materialem confessionis procurare cum tanto damno anxietatis perpetuæ: imò cum periculo majoris mali, nam si contemnendo scrupulos per præfata remedia se exponit scrupulosus ad aliquod periculum peccati materialis, illum non contemnendo se exponit majori periculo, nempe periculo quam plurimum peccatorum formalium; nam scrupulosus suis scrupulis innumeras obligationes indebitas sibi efformat, quas non habet vir sani intellectus; & ita dum est anxius in vitandis peccatis, eadem via ad illa se exponit, quoniam suæ humanæ fragilitati ad labendum obnoxius innumera præcepta, non vera, multiplicat.

134. Quæ ratio est maxime à scrupuloso attendenda, quia est efficacissimum remedium, ut ex se scrupulos omnino deponat.

135. Non deposita, sed stante conscientia scrupulosa, si non judicet quis esse scrupulum, peccat, si-

CAPUT II.

DE LEGIBUS, ET PRÆCEPTIS in genere.

Regula externa actuum humanorum.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT LEX?

141. **L**EX est voluntas ejus, qui præest populo, debet promulgata, cum intentione obligandi subditos.

142. Dividitur in naturalem, & positivam: naturalis est voluntas Superioris præcipientis, vel prohibens id, quod judicat habere convenientiam, aut disconvenientiam ex propria natura terminorum, quæ pro ut est in mente divina, dicitur lex æterna; pro ut autem inferitur nobis per lumen naturale, dicitur lex naturalis. Positiva est voluntas Superioris, præcipientis, vel prohibens id, quod non judicat habere convenientiam, aut disconvenientiam ex natura propria terminorum. Quæ, si est voluntas divina, dicitur lex positiva divina; si humana, dicitur lex positiva humana.

143. Unde lex positiva à naturali differt, quia in naturali objectum ex se, & ab intrinseco habet, quod sit conveniens, aut disconveniens, bonum, aut malum, in lege verò positiva objectum solum à voluntate Superioris habet, quod sit conveniens; aut disconveniens, & quod sit obligans. Hinc lex naturalis est indispensabilis, talis est præcipientis amorem Dei, & veracitatem, prohibens verò odium Dei, & mendacium, quia amor, & veracitas sunt ab intrinseco bona; odium Dei, & mendacium ab intrinseco mala, ita ut Deus non possit mendacium præcipere. Lex verò positiva est dispensabilis, sive divina sit, ut lex quadragesimalis jejunii, sive humana de jejuniis vigiliarum, & quatuor temporum. Indè necessario debuit Deus prohibere mendacium, liberè tamen potuit non prohibere esum carniæ, & non præcipere quadragesimalis jejunii, & sic esus carniæ est malus, quia prohibitus; mendacium verò est prohibitum, quia malum.

144. Lex igitur positiva humana est voluntas superioris humani debet promulgata, cum intentione obligandi, non præsupponens judicium de convenientia, aut disconvenientia rei ex natura terminorum.

145. Hæc, alia est Ecclesiastica, quæ est à Superiore Ecclesiastico, alia secularis, quæ à Superiore Seculari.

146. Quando lex civilis opponitur canonice, observanda est canonica; quia Ecclesia abrogare potest leges civiles, non è contra.

147. Subjectum legis est homo subditus, rationis capax. Hinc infideles non ligantur legibus Ecclesiasticis, quia non sunt subditi Ecclesie, bene verò legibus naturalibus, & divinis.

sive contra, sive juxta eam operetur; quia tunc transit in conscientiam erroneam vincibilem, ac proinde eodem modo est de ea discurrendum. Vide à num. 9. At si puter involuntarias actiones, aut omissiones contra præcepta esse peccata, non peccat, quia non sunt libera, & repugnat peccatum, quin sit voluntarium, & liberum.

136. Licet autem operari cum conscientia scrupulosa, seu manente scrupulo, si judicetur esse scrupulus, & contemnatur; nec tunc quis dicitur operari contra conscientiam, quia conscientia scrupulosa non est verè, & propriè conscientia, nisi transeat in erroneam, sed est umbra conscientia, utpotè falsis, aut insufficientibus motivis innixa; hinc qui ex præmissis signis, vel ex Confessarii judicio sufficienter scit, se esse scrupulosum, prudenter contra scrupulum agit: imò illum debet firmiter contemnere, & resolutè, ac intrepidè contra eum operari, ut satis constat ex ratione præmissa; eo maxime quia major est scrupuli materia, & contemnatur; nec scrupulus excludit judicium practicum probabile, aut certum, quod contra eum sit operandum. Et tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam rectam, non ratione sui directè consideratæ, sed ratione ultimi judicii practici supra illam reflexi, quo scrupulum patiens, judicat licitè, & prudenter suam conscientiam scrupulosam cognitam, esse firmiter contemnendam, & contra eam operandum, quod judicium practicum est rectum; & moraliter certum; adeoque dicitur conscientia recta, & dictamen prudens contra imprudens.

137. Si probabiliter judicetur esse scrupulus, nec tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam probabilem, adeoque est uti de ea discurrendum.

138. Demùm, qui est ita perplexus, ut utrumque oppositorum judicet esse peccatum, & non cognoscat esse scrupulum, vel quia non habet quem consulat, vel quia ignorat præfata remedia, vel quia est ita scrupulosus, ut iis non obstantibus, adhuc manet dubius, an id scrupulus sit, nec ne, ac proinde se resolvere nesciat; tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam dubiam, adeoque est uti de ea discurrendum, ut à num. 117: debes igitur eligere id, quod minus tibi obligare videtur. Quod si neque valeas discernere quod ex duobus appareat minus; tunc potes eligere quod vis, quia cum necessarium sit rem facere, vel omittere, ex necessitate peccares, quod implicat. Vide n. 31. & 70.

139. Ceterum præmissæ doctrinæ, ac rationes sunt tantæ virtutis, & claritatis, ut minime verisimile sit, quod intellectus, iis attentis, non valet faciliter per se resolvere, nisi dicas eum rationis expertem.

140. De conscientia tractant Scotus in 2. *disp. 39. q. 2.* Maltrius in *Theol. Moral. disp. 1. Busemb. lib. 1. tract. 1.* Diana p. 2. *tr. 13. p. 4. tr. 3.* & alibi. Bonac. *rom. 2. à pag. 140.* Tamb. *tom. 1. lib. 1. cap. 3.* Cardenas de *dubio, & opinione probabilis.* Caltronal. *tom. 1. tract. 1.*